

bokselskap.no, 2011

Henrik Wergeland: *Jan van Huysums Blomsterstykke*

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Henrik Wergeland

Jan van Huysums Blomsterstykke

1840

Anch'io sono pittore.

Correggio.

□

[Johan \(Jan\) van Huysum](#)

[I. Beskuelsen](#)

[II. Den hollandske Familie](#)

[III. Gamle Adrians Blomsterbed](#)

[IV. Jan van Huysum, Blomstermaleren](#)

JOHAN (JAN) VAN HUYSUM

(FØDT I AMSTERDAM 1682, † 1749).

– «Hans Fader Justus, en middelmaadig Maler, gav ham den første Underviisning; men siden gik han i Lære hos Naturen, der bød ham sine skjønneste Døttre til Mønstre. Han er Blomsterrigets Rafael; dets Beboere fremstillede han med uefterlignelig Troskab. Hans Blomstre prange i de skjønneste Farver og i naturlig Friskhed, som om Duggen just havde udgydet sine Perler over dem. Han anbragte ogsaa paa sine Blomsterstykker Insekter,

Sommerfugle, Fugle, deres Reder med Æg o. s. v., alt i Naturens rige Pragtgevandt. Blomsterne satte han ofte i Vaser, zirede med skjønne Basreliefs. I Udførelsen hersker den højeste Flid, og ved Farvernes, Oljens og Fernissens Tilberedning undgik han omhyggelig ethvert fremmed Blik, og iagttog den dybeste Hemmelighed. Han laserte i det Uendelige, selv Dækfarverne, og betjente sig derved af de klareste og varigste Farver, som ogsaa have beholdt sin Friskhed ligetil denne Tid. De Blomstre, som ere malte paa klar eller brunlig Grund, foretrækker man for dem paa dunkel, og de blive særdeles dyrt betalte. En Sindssygdøm, han undergik i sine senere Leveaar, havde ingen Indflydelse paa hans Kunst.»

Naglers Künstler-Lexicon.

– «Det 18de Aarhundredes fortrinligste Blomster- og Frugtmaler; følte sig især dreven til Fremstillinger af Planterigets Fostre, og indskrænkede sin Pensels hele Kraft til at udtømme al Kunst i den levende Efterligning deraf. Han naaede det Højeste i sine Blomster- og Frugtstykker. Han forstod at udspeide Naturens Hemmeligheder, at fængsle den flygtige Blomstren i dens skjønneste Øjeblik og at naae det Højeste i denne genre ved sine Farvers tryllende Sandhed og Mangfoldighed og ved det næsten Transparente i de fine Blomsterskabninger. Han var den Første, som fremstillede Blomster paa klar Grund, og overtraf alle sine Forgjængere i Blødhed og Friskhed, i Farvernes Fiinhed og Liv, i Udtrykket af det Saftige og i de nøjagtigste Lysforhold. Han var saa iversyg i sin Kunst, at han ikke tillod Nogen at see ham arbeide. Hans Blomster ere skjønnere og sandere, end hans Frugter; Dugdraaberne og Insekterne han malte dertil, have den højeste Livagtighed. For hvert af sine Billeder tog han 1000 – 1400 Gylden; to af hans Aqvarelltegninger ere i den nyere Tid blevne betalte i Holland med 10,000 Gylden.»

Allg. deutsche Real-Encyklopädie.

– «Han overtraf alle sine Forgjængere i at male Blomster og Frugter, og hans Arbeider kom i et saadant Udraab, at kun Fyrster og de rigeste Privatmænd vare istand til at kjøbe hans Malerier. Den fineste Smag, den mest glimrende Kolorit, den kraftigste Pensel og den fuldkomneste Efterligning af Naturen give denne Kunstners Værker et uendeligt Værd. I Landskabsmaleriet taaler han Sammenligning med store Mestere; men i at male Blomster og Frugter har han aldeles ingen Sideordnet. Det Matte og Peltsagtige ved Frugterne, det Glindsende

ved Blomterne, det Gjennemsigtige ved Dugdraaberne, den livlige Bevægelse, han vidste at give sine Insekter – Alt er henrykkende i hans Malerier.»

Allgemeines Künstlerlexicon, cfr. Pierers Encyklopäd. Wörterbuch.

– «Naaede alene ved sit Genis Kraft den højeste Rang i sin Kunst. Han har gjengivet i sine Blomster deres hele Sandhed, deres mest glimrende Farver med en saa blød og behagelig Pensel, at Naturen ikke er sandere. Hans Frugter have et Transparent, især hans Druer, som lader Cellevævet see og Saften hvormed de ere opfyldte. Insekterne skulde man troe bevægede sig. Og hans Duggdraaber? Man fristes første Gang, man seer dem, om end nærved, til at ville tørre dem af, forat de ikke skulle skade Mesterværket.»

Marquis d'Argens, Examen critique.

– «Han har, saa at sige, rivaliseret med Naturen. Friskhed, Ynde, Eleganz, Sandhed, Kolorit. Han skulde være Foraarets Gud, om Flora tillige havde givet ham sin Vellugt.»

Galerie du Musée Napoléon.

– «Naaede i Blomster- og Frugtmaleriet en Fuldendelse, som overtraf Alt hvad man hidtil havde seet i dette Slags. Alle de Florister, som stode i Bekjendtskab til ham, kappedes om at meddele ham det Skjønneste, deres Haver frembragte. Han plejede at udarbejde de Studier enkelt, hvoraf han komponerede sine Malerier, og var, som man fortæller, saa egen, at han aldrig tilstedede Nogen Adgang, naar han arbejdede, og gjorde en stor Hemmelighed af Tilberedelsen af sine Oljer, Fernisser og Farver. Selv hans egen Broder maatte ikke see til naar han arbejdede, og det var kun med Møje man bragte ham til at undervise Margaretha Havermann, paa hvis Talenter han skal have været iversyg. Ærgrelse over en af sine Sønners Opførsel virkede saa paa hans Forstand, at han forfaldt i en Art Vanvid, som dog ikke havde nogen Indflydelse paa hans Arbejder. Hans Stil betræffende, da udførte han alt med Forstand og utrolig Flid, og laserte i det Uendelige, selv Dækfarverne. Dette er Aarsagen til at hans Frugter ere altfor skjønne, eller, forat tale tydeligere, til at de ligne Frugter af Vox eller farvet Elfenbeen; men hans Blomster, hans Insekter, Duggen og de enkelte Duggdraaber overtræffer Alt hvad man hidtil har seet i dette Slags. Om hans fortrinligste Arbejder give saavel Gool som Descamps Underretning.»

Fiorillo. Geschichte d. zeichnenden Künste.

– «Elskere af særdeles pragtfuld Fuldendelse sætte v. H. over alle Blomstermalere. Den Flid han gjorde sig med at vælge de mest skinnende og massiveste Farver, med at tilberede dem og rense Oljen, bidrager meget til den glimrende Friskhed ved hans Værker. Det hvide Grundanlæg paa hans Tavler eller Lærred, siger Descamps, var tilberedet med den største Omhyggelighed og med en Reenhed, som befriede ham fra den Frygt, at see Farverne, som han anlagde med stor Utvungenhed, forrevne eller fordærvede derpaa. Alt er behandlet med Præcision, uden Skjødesløshed, men ogsaa uden Tørhed. Det Ru, det Glatte, det Fløjelsagtige, det Transparente, den sandeste og brillanteste Glands – alt Dette findes her forbundet med hint touche, som Naturen anviser, og som hverken kan tilskrives Maneer eller Tilfælde. Vaserne, som han vidste at anbringe heldigt, og hvori han satte sine Blomster, ere ligeledes efter Naturen. Basrelief'erne, ligesaa fine som det Øvrige, ere godt sammensatte og af lærd Harmoni. Han havde den Smag, at formere sine Grupper saa, at de lyseste Blomster indtog Midten, og han betjente sig af den enhver Blomst egne Farve forat udføre Farvesynkningen fra Middelpunktet til Gruppens yderste Ende. Fuglereeder, deres Æg, Fjedrene, Insekterne, Sommerfuglene, Vanddraaberne, Alt er fremstillet med den største Sandhed, og frembringer den fuldkomneste Illusion.»

Heidenreichs aesthetisches Wörterbuch.

I disse Domme stemme ogsaa «Lüdemanns Geschichte d. Mahlerei» og «Hirts Kunstbemerkungen» overeens.

I «Historische Erklärungen der Gemälde, welche Herr Gottfried Winkler in Leipzig gesammelt, Leipz. 1768» findes netop det Stykke af v. Huysum, som er Sujet for nærværende Digt, saaledes beskrevet:

«Forskjellige Blomster ere samlede i et, med ophøjet Arbeide ziret, Kar og opstillede i en Nische. Blomsterdronningen pranger ved den blonde gelderske Roses søsterlige Side, omgiven af skjøntstribede Tulipaner, blomstrende Valmu og hvide Narcisser, hvis Pragt spraglede Aurikler, fyldte Hyacinther o. s. v. og en Mængde af Foraarets spæde Skabninger forhøje med sin mildere Ynde. Spraglede Sommerfugle og forskjellige Insekter drikke Morgenduggen af deres Blade, som det hvilende Blik gennemtrænger og Zefyrens milde Aande synes spøgende at ryste. Nedenunder paa Muren klæber den huuslige Snegl og til Højre ligger en Fuglereede med tre forladte Æg. Maleriet er paa Træ, 2', 9 1/2" højt, 2',

2" bredt. Dets forrige Besidder var Hr. Dietrich Schmid i Amsterdam, hvem Mesteren skjænkede det som et Venskabsminde.» Det er nu siden flere Aar i Hr. Stiftamtmand Thygesons Besiddelse. Der gjorde det det Indtryk paa Forfatteren, han her har søgt at meddele. Det omfatter med en noget mere detaljeret, om end ikke udtømmende, Beskrivelse end foroven, i en Vase en hvidspraglet Tulipan, og en dunkel, rødbruun af ægte hollandsk Pragtflor, en hvid Rose, to røde Roser, en Syringe, en brun Aurikel, Pintseliljer (Narcisser), en ildfarvet Valmu, en guul, dobbelt Fløjelsblomst, en dobbelt rødspraglet Nellik, en blaa Hyacinth, en Konvolvulus, en Forglemmigei, en halvaabnet Rosenknop og en Ridderspore. Dertil en Fuglerede med Æg, en Snegl med sit Huus, et Par flyvende Insekter og nogle Vanddraaber, som Beskuere meer end engang have villet tørre væk.

Disse ere Delene af den beundringsværdige Komposition, som ikke kan forherliges af min, der vel er indgivet af Beskuelsens henrykte Øjeblik, men dog for fattig til ikke at trænge til nogen Overbærelse forat turde hedde en Buket til den genifulde Malerinde, som har valgt Menneskehjertets og Livets endnu finere Blomster, end van Huysums, til Gjenstande for sin nydelige Pensel.

I. BESKUELSEN

Plumpe Menneskebeundring,
som behøver Luft og Læber!
Mere plump end Dyrs Forundring,
der er taus og bly beskeden,
krænker du i din Tilbeden,
øder i Begeistringsheden; –
med din Elskovs vilde Brunst
du din egen Elskte dræber:
din tilbedte rene Kunst.

Ve, om nu, da jeg maa tale
(saa nødvendigt som at Brystet
stønner, naar det bliver krystet)
denne Draabe skulde dale

fra van Huysums Rosenblad,
af min Læbes Mundveir rystet!
Foraarsvinden, yr og glad,
var af meer barmhjertig Hu:
Duggens Glands fra Lund og Hegn,
perlemoderagtig Regn,
gjemt i foldet Marikaabe,
hver en Draabe, hver en Draabe
har letsindigen den plyndret,
alle hen i Luften søndret
– *denne* ligger der endnu,
yderligt som Taaren baaret
bævende af Øjenhaaret,
yderst i dit Diadem,
yndige og blide Smerte,
som din Byrde triller frem;
skjøn som Perlen, der var værdig
til at være Stjernes Hjerte;
fuld som Magdalenens Graad,
fuld og tung og bristefærdig;
bristende, skjøndt endnu heel,
som beslutningsmodent Raad
i tungsindig Engels Sjel.

O! saa herligt er det Mindste:
Draaben, der paa Bladet glindste.
Glindste? Ja er den ei svunden,
som et fuldfødt Ord fra Munden,
man ei kan tilbagekalde
i sit Hjertes tause Grund?
Thi den syntes jo at falde

af sin Vægt i hver Sekund.

Dette, at den evigt spiller,
evigt mæt af Glands sig runder,
evigt fylder sig og triller,
– det er Under over Under,
hvorpaa jeg forbauset grunder,
Kunstens Dyd, Naturens Feil,
som at fængsle Lyden fast,
Luftens Svale i sin Hast,
Billedet i Kildens Speil.

O, hvad sød vellystig Skræk!
Angst for Vind og Solens Straale!
Draaben, som ei meer kan taale!
Fluen, som vil flyve væk!
Sneglen der, som nu vil flytte
hen paa næste Blad sin Hytte!
Malte Blad, som vil sig hæve!
Fagre Blomsterliig, som leve!
O, hvad sød vellystig Skræk!
Mens jeg stirrer paa dem møde
mig forvirret længst hendøde
Elskerinders Ansigtstræk.

Og, endskjøndt I er' saa sande,
maa jeg troe, I aldrig gro'de
blandt de andre paa vor Klode,
men engang i Edens Lande:
Blomstre! at I derfor ere
Blomstre vel, men endnu mere:
Blomsterblomstre, disse liig,

som fortrylle os i Haven,
som en Aand i Himmerig
ligner Liget under Graven.

Ak, som denne Blomstbuket
maatte Kjærlighed see ud
med sin Sværm af Lidenskaber,
hvis en Elsker, mens han taber
sig i Favntag hos sin Brud,
fik sit Hjerte kløvt medeet,
saa man med et Aandeblik,
(hurtigt som man skimter Fligen
af Gespenst, der flygter just)
Øje paa dets Drømme fik,
paa dets uudtalte Higen,
paa dets Tankers Embryoner,
paa dets Eed, før den udtoner
i et troløst Aandepust,
mens den endnu ligger der
som en Nyfødt reen og skjær,
der engang skal bli'e Forbryder,
paa dets Haab, før Vingen skyder
spæd som Blomstens Hjerteblad,
paa dets Tale før den lyder,
paa dets Fryd, før den bli'er glad,
og i Smiil om Læben flyder.

Hvor er slig en Lidenskab,
slig en Vellyst, qvalt af Smerte,
sligt et dæmpet Hjerteslag,
slig en Glød paa Elskovsmunde,
slig en blodig Hjertevunde,

som i Pragttulipens Gab,
denne mørke, selvfortærte,
krampestærke, syge Rødmes
natteagtige Skarlag!

Hvor er Kjærlighedens Sødmes
Frydberusningsøjeblik,
da Du Ja af Hende fik,
yndigt i de tvende røde
Roser, som hinanden møde!
Efter Kys en Tørst saa heed,
som de Begge brænde med?
Hvor maa Elskovs Anger lide,
Rødmes Blus med Bleghed stride
her i denne fulde hvide?
Hvor er fyrigt Frydbegjær
som i denne Nelliks Skjær?
Hvor et Blod, der saa kan gløde,
som dens fine, purpurrøde
Dugregn af Granater, ud
sprængt paa Perlens skjære Hud?
Andagt, naar den syner bedst,
seer paa fjerne Himles Fest
for det frelste Zions Helte
ei saa fagre fine Telte,
som Konvolvlerne udbrede,
blaaere end Himlens Bund,
finere end Blusels Klæde
foran Brudens Ønskes Mund.
Uskyld har saa fiint et Blaat,
en saa skjær en Blegnens Kulde,

ei som Hyacinthen faae't;
Ømhed ei saa rig en Yden,
som Syringen der, den fulde:
hver en Smaablomst i dens Klase
er en liden egen Vase
af et halvklart Porcellin,
fuld af Honnings søde Nyden,
fuld af Sommerfugles Viin.
Er saa reen en Engels Hjerne,
Jomfrues Tanke, Nyfødts Drøm
og Martyrens Taarestrøm
som Narcissens blege Stjerne!
O, i den kan Helg'nen gjerne
al sin Tempelandagt speile;
thi, saa rank den skjød, den har
sænket dog det fromme Hoved,
som om Gud i Bøn den loved,
som om Uskyld kunde feile,
sommom det en Syndskyld bar.
Og hvor malte sig en Tanke
i genifuld Ynglings Sind
ildig som paa denne ranke
Blodvalmues Luekind?
Og hvor mon saa fyrig Plan
i et Manddomshjerte tændes
som det Flammehvælv, der spændes
ud i denne Tulipan?
Og hvor sukkede en Bøn,
saa uskyldig og saa skjøn
som Kjærminden der, den slanke,

der saa ydmyg, bly sig klynger
– bly som tause Taares Tanke –
til en Moserosenknop?
Og hvor er den Skjald, der synger
godt som denne tause Lille
Blomstmystererne, de stille,
blot den engang, engang vilde
Rosenlæben lukke op?

O, hvis Knoppen vilde mæle,
hvis en Aand den vil besjele,
o hvor jeg den bede vil
(og med Ild maae Skjønne bedes)
at fortælle mig hvorledes
slige Blomster bleve til!

II. DEN HOLLANDSKE FAMILIE

«Alonzo de Tobar! Hvor er du, Alonzo? Alonzo! Tappre Kastilianer! følger du ikke Obersten? Adelante, Caballero! adelante!»

Alonzo de Tobar, den ulykkelige Maler, som var bleven sit Fædrelands Erobrers, Ludvig XIV.s, hvervede Soldat, fordi han ikke kunde blive Velasquez eller Spaniens Stolthed, Bartolomeo Esteban Murillos, er bleven tilbage.

«Fremad Walloner! Fremad! Obersten har givet Landsbyen til Priis. Viva el coronel! Han bryder sig ikke meer om nederlandske Landsbyer end Alba og Luxembourg, Djævelens Ven.»

Alonzo de Tobar er bleven tilbage. Han, som de vilde Staldrødre kaldte Sierras Ulv, og som aldrig blev tilbage under en Ødelæggelse af en kjettersk By, har vendt sin Hest, og bøier sig grædende over Manken.

Fortvivler han endnu over den store Murillos's «Santa Katharinas Trolovelse» eller over Velasquez's «Familie.» Ha, der jage de sidste Kyrdserer forbi og raabe: «Store Alonzo de Tobar! Lille Murillos! Tappre Kastilianer! følger du ikke Obersten? Adelante, Caballero! adelante!»

Har han hørt sin Moder jamre under Hovslagene, eller seet Madonna i Røgskyen, som alt vælter sig gnistrende, snart sort som Natten, snart hvid som en Sky, uhyre som et Bjerg, frem over Kirken. Madonna begeistrede ham ellers til Ødelæggelse over Kjætterne, og den fanatiske Spanier ødelagde forat begeistres til at blive en Murillos og at kunne male en «S.ta Katharinas Trolovelse.»

Thi da han stod foran denne i Domkirken i Sevilla, Murillos' Fødeby, da styrtede han til Jorden under Erkjendelsen af at han ikke var nogen Murillos. Og saa søgte han den franske Fahne under de vildeste af dens Krigere, under Wallonerne. Han troede at opflamme Kunstnerens Begeistring og Kræfter ved at nære Fanatismens Glød i en rædselfuld Krig mod Kjættene. Dem bekrigede han, mens han var hvervet til at bekrige det politiske Folk, hans Herres Fiender.

Ha, hvor seer Kirkens Blyspiir liigblegt ud imod Røgen, der kneiser bag det, mørk, tæt, ubevægelig som et Bjerg, eller imod Luespiret, der skyder sig op af Choret stedse højere, prægtigere og dristigere? Ve! det skriger derinde, Kirken maa være fuld af Qvinder og Børn.

Wallonerne kjæmpe med hverandre i Døren om Byttet indenfor. Præstens Datter Katharina stod just Brud, da de brød ind i Landsbyen; og hun er i Forvirringen bleven tilbage, hun og hendes Brudejomfruer. «Alonzo de Tobar, vil du ikke være med?» raaber en Landsmand, idet han paa de Andres Skuldre svinger sig op i Chorvinduet, og seer ned i den flammende, qvindefyldte Kirke. «Ah, Paraiso de Demonio! Ah, le paradis de l'enfer! O Helvedes Paradiis! Og Alonzo, du holder dig tilbage?»

Alonzo holder sig tilbage, bøjet over sin Ganger. Han bliver udstødt af de luxembourgiske fils perdus, han mister sit Ulvenavn, han bliver hængt for sin Blødhed. Men den fanatiske Kastilianer med det hede Blod vil heller døe med Vanære, end lægge Haanden til *denne* Landsbyes Ødelæggelse.

Ve hans fortærte Sjel! Saamange nederlandske Landsbyer stak han Faklen til, jublende mellem sine Kamerader «en la honra de nuestra Sennora!» men denne Landsby, denne var for yndig, Hytterne for nette, Kirken for ærværdig som en Præst imellem dem, Blomsterhaverne foran dem for nydelige. Vedbende og klattrende Roser havde flettet Gavlene sammen; Stokroser stode paa Vagt udenfor Dørene.

Et rædsomt Skrig fortæller, at Kirken tilhører Wallonerne og Flammerne. Det

trænger forstærket ud igjennem den opbrudte Dør og igjennem det udstødte Chorvindue, hvorfra Katharinas Brudgom, med sin Brud i den ene Arm, har nedstyrtet Alonzos Landsmand. Han viser sig der i samme Øjeblik som Wallonerne mylre indigjennem Døren.

Takket være Fortvivlelsens Kræfter og sikre Trin! takket den gamle Vedbendes Arm! Den bar Bruden ned ved hendes Elskers Bryst. Alonzo har seet hende i Vinduet og da hun fra Rædselsstedet ilede ind i sin Faders, Præstens, Huus, dette der ved Siden af Kirken, det ærværdigste af dem alle, med de lyseste venligste Vindver, med den yndigste Blomsterhave udenfor, med den tætteste Efev over Taget, hvorfra allerede Flammerne slaae ud.

Alonzo de Tobar, Maleren, har seet Landsbyens, Provindsens, Nederlandenes Vidunder. «Katharina,» mumler han – og der kommer Liv i Rytterens nedbøjede Skikkelse – «jeg har seet Katharina, min Katharina, ikke Murillos', og dog skjøn som hans. Ha, det var Murillos' Katharina forklaret! Hendes mørke Øjne ere blevne serafiske blaae, hendes Skabning meer gjennemsigtig, hendes Farve af en meer stjerneagtig Hvidhed; Aasyn, Udtryk endnu meer aandiggjort. Ha, Alonzo de Tobars «Katharina» skal overgaae Murillos' som en Engel overgaaer det herligste Menneske!»

Alonzo er sprungen af Hesten. Han følger Jomfruen, der, med udstrakte Arme, som korsfæstet, stormer imod sin Faders Dør. «O milagro de Dios!» En graahaaret Mand, som, med Jubel i Øjet, medens Ansigtets Træk ikke saa hurtigt kunde give Slip paa sin Forfærdelse, aabnede Døren for de Flygtende, og modtog Pigen i sine Arme, raabte jo: «Katharina! O Gud være lovet!»

«Hun er en Katharina, og en Brud. Brudekrandsen flagrede fra hendes Lokker. O milagro de Dios! Det er et Vink fra Himlen.»

Spaniolen er standset ved Døren. Han hører Psalmesang indenfore, og en Stemme derimellem som en himmelsk Harpes. «Himlen er barmhjertig; Alonzo de Tobar skal ogsaa blive Spaniens Stolthed, Kastiliens Malerfyrste, som den store Murillos er Andalusiens og Seville's. Jeg har seet Murillos' Katharinas Søstersjel. Gud har seet Murillos' Katharina og skabt i hendes Billede en anden for Alonzo de Tobar.

Alonzo stormer rasende mod Døren. «Ayuden los angelos! Vanvittige, ville I ikke frelses? Taget brænder, Taarnet raver, Flammerne drive Wallonerne foran

sig ud af Kirken og hid, hid! De ere frygteligere end Flammerne.»

Derindenfor knælede Præsten, den ærværdige Adrian, med Bibelen opstrakt i de zittrende Hænder; ved hans Side hans trofaste Margaretha og omkring dem først Familiens Stolthed Bruden Katharina, der ilsomt havde fundet sin Plads: med den ene Arm om Moderens Hals, med den anden om sin Brudgoms, Johans, den blomstrende Yngling; saa den fromme, nonneagtige Narcissa, med den fine Stribe af Rødt paa de dødblege Kinder, Hun, hvis Elsker var falden i Leydenernes heltemodige Udfald; saa Hyacinth, den smukke, blaaøjede Dreng, og Søsteren, den slanke, fine Elisabeth; den lille Benjamin og Tvillingsøsteren Anna, «Anna liden,» med Hovederne i Moderens Skjød og bedækkede af Barnepigen, den gamle trofaste Magdalena; og saa længst borte, næsten udenfor Kredsen, den ældste Datter Klara, hvis sørgelige Lidenskab for en fiendtlig Kriger – maaskee Narcissas Trolovedes Banemand – havde overgydt hendes Ansigt med en Bleghed, som dog vakte mindre Familiens Medlidenhed, end man skulde troet hos disse saa milde og gode Mennesker.

«Ayuden los santos! De komme!» larmer Alonzo udenfor. «Afvejen! Huset tilhører mig.» En enkelt Pallask høres imod mange. «De komme!» raaber Johan, ilende mod Døren. «Paa Knæ!» befaler den Gamle. «Gud alene kan redde.» Og Kredsen slutter sig nærmere sammen. «Frels os! Wallonerne ...» hviner Narcissa med Hænderne for Øjnene. «Vi ville blive frelste!» raaber Klara med et Skjær af Rødme paa Kinderne; thi hun syntes at have hørt sin Spaniers Stemme. «Ja, vi ville blive frelste» – jamrer Faderen hændervridende – «Gud være os naadig! Kom, Klara, mit Barn! Alt er tilgivet. Gud være lovet! Vi ville blive frelste. Thi Flammerne naae os før de Rædsomme – –»

Luerne rulle ovenover i store Bølger, Bjelker fra den brændende Kirke falde over Huset, ryste det i dets Grundvold, og støde Ilden Aabninger, hvor de kunne gribe ind.

«Herind! Herind, Kamerader! La doncella aqui!» Alonzos Landsmand, som jublede om Helvedes Paradiis, da han saae ned i den qvindefyldte Kirke, har sprængt Døren. «Abajo los hereticos!» Wallonerne styrte ind; Flammerne fra den anden Side. Alonzo har ikke kunnet standse dem. «Det er ham!» skriger Klara, omfavnende hans Been. Han støder hende væk grusomt som han engang gjorde, og griber, kjæmpende med sin vilde Landsmand, efter Katharina, der trækkes af

sin Fader og sin Brudgom mod den anden Side, mod Flammerne. I samme Sekund – – –

– I samme Sekund...

Gud! Himmel! hvad er skeet?

Kirkens Taarn er styrtet over Huset, gennem dets næsten gjenembrændte Tag. Alt er begravet: Alonzos Landsmand, der i rasende Begjær var sprungen midt ind i Kredsen af de Knælende, Katharina og hendes Brudgom, Moderen, Klara og de øvrige Børn og Tyendet, Alle undtagen Faderen og Alonzo, der hver paa sin Side befandt sig længst udenfor det Sted, hvor Indstyrtningen skede. Men Katharina var ikke længer imellem dem. Ve, Ingen af dem har Katharina!

Det var en skrækkelig Sekund, og dog var den foregaaende, da de vilde Krigere viste sig i Døren rædsommere.

Langt bort vare de to Reddede slyngede. Lykken er Ulykkens Luner. Adrian vaagner. Det var Nat. Wallonernes Værk var fuldendt: Intet tilbage af Byen. Kun den af Nattukulden nedslaaede Røg laae som en blaa-hvid Sjø over Tomterne. En mørk Skikkelse bøjer sig over den Gamle. Han kjender Spanieren paa Hjelmfjederen, og trækker gysende Vaabenkappen, som Denne af Medlidenhed har bredt over ham, over Hovedet. Stjernerne blikkede roligen ned, somom Intet var passeret, og Frøerne sang i Kanalen, der sneg sig langsomt hen gennem Sletten. Kun Storkene syntes at sørge; thi de stode sammenflokke ved Bredden med Hovederne under Vingerne. Ogsaa deres Reder vare brændte.

Om en Time dagede det alt. Storkene ere alt fløjne, da Spanieren ryster Adrian vaagen af en Søvn, der lignede Døden saameget, at den ikke engang aandede. «Var Hun din Datter, Gamle?» spørger Alonzo med huul Stemme.

«Hvem?»

«Hun, Gamle! la querida del cielo! Du saae det, og maa forstaae mig.»

«Jeg havde fem: Klara og Katharina og...»

«Katharina; ingen Anden mener jeg. O mea caritta!»

Den Gamle leer ham op i Øjnene.

«Madonna! Han er vanvittig. Gamle, Gamle, saa saml dog dine Tanker.»

Adrian leer endnu voldsommere. Krigeren gyser.

«Var hun det ikke, var du ikke hendes Fader, men kun den kjetterske Præst,

som skulde vanhelliget hendes Hoved med din Velsignelse, jeg kunde slænge dig ind i den glødende Aske; og det vilde være en Barmhjertighed.»

Den Vanvittige stirrer paa ham, og kryber sammen.

«Ve mig!» mumler Alonzo. «Jeg har mistet mit Ideal, som skulde have ladet Alonzo de Tobar overgaae Esteban Murillos. Men varer en guddommelig Aabenbarelse længer? Jeg vil ile tilbage til Spanien, og i et Kloster bede Himlen at gjengive mig hendes Billede i Erindringen.»

Den Gamle stirrer endnu, efterat Krigeren forlængst er borte – Han, der iler som rasende over Sletten, og som vilde blive hængt med alle sine ærgjerrige Malerplaner, om han stødte paa Eskadronen, hiin mørke Linje, der bevæger sig hist henne under Horizonten som Skyggen af en Sky.

Ha, der opdage de ham. Eskadronen spreder sig. Jagten begynder efter en Efternøler og Desertør. Men den trofaste kloge Hest, som søgte og fandt sin Herre, tager Tøjlerne til sig for ogsaa at frelse ham; og saaledes undviger Alonzo Michael Tobar, han, der blev den store Bartolomeo Esteban Murillos' heldigste Efterligner. Men det Værk, som giver ham en Plads imellem Spaniens Malere er en «Santa Katharinas Trolovelse», hvori han er original, og som tvister med Murillos' verdensberømte om Palmen, samt en «Familie», der ikke giver Velasquez'es meget efter. Idetmindste har den alle de søde Ansigter i Adrians Familie.

Men hvem kjender Alonzo de Tobar? Hvem kjender engang Spaniens Storhed, Spaniens geniale Storhed, som det besidder fordi det har vidst at bevare sin nationale Individualitet? Verden kjender kun Storheden af dets Ulykker.

III. GAMLE ADRIANS BLOMSTERBED

Ar ere rundne. Der staaer en Hytte, hvor Præsteboligen stod. Eensom staaer den der uden Naboer. Omstreifende Medlemmer af de Faa af Menigheden, som fik flygte, have bygget den for sin gamle Præst, som de fandt imellem Ruinerne.

Det er en smuk Foraarsdag. Solen skinnede ogsaa hjerteligt og frontt hiin Dag da Wallonerne ødelagde Landsbyen. Gamle Adrian sysler udenfor Hytten, saaende og plantende i den askeblandede Jord. Han veed, det er Pletten, thi han har fundet sin Margarethas Fæstensring der og et Skud af hendes Syringe udenfor Vinduet, hvorunder hun pleiede at sidde med sine Børn. Han har alt

faaet Liv i det; og nu saaer og planter han rundtomkring det, mumlende: «Gud vil give sin Velsignelse, Gud vil give sin Velsignelse.» Fremmede gik mange Gange forbi og loe og sagde: «hvormange har det ikke brændt for uden at de ere blevne gale?»

Men hvem skulde troe, at den gamle Gartner, som graver saa ivrigt og dog afmaalt, som passer saa nøje at vande og bedække sine Planter, som sysler saa vever i sit Bed, skulde være afsindig? – Hans Haar var vel hvidere, men glat og skinnende som før, hans Kinder rødere, hans Øjne klarere og ildigere. Og han kunde lee for sig selv, gnidende Hænderne af inderlig Fornøjelse, naar han opdagede et Skud, et Blad mere paa sine kjære Planter. Da mumlede han: «Gud vil give sin Velsignelse!» og han bøjede sig, korsede, og hviskede den hellige Velsignelse over dem.

Det leed om lidt. Syringen skjød. Alting blomstrende omkring den. Holland, Floras Yndlingsbund, havde aldrig baaret saadanne Vidundere af Fuldkommenhed og Skjønhed. Det var en Sommeraften efter en mild Regn. Enkelte Draaber laae tunge og fulde igjen paa Bladene. Med sittrende Læber sad den Gamle over sin blomstrende Skat.

– –

«O min Sjel, o vær nu stærk!

Bær Vorherres Underværk!

Dø ej, Hjerte, som maa standse,

at min Aand kan bedre sandse,

at, i Lytten til dets Banken,

ikke den forvilder Tanken!

Døv mig ikke, om du daarer,

om du tryller og beruser,

du Henrykkelsens Musik,

som i mine Øren suser!

Søde Graad, ei blind mit Blik!

Lad mig see med disse Taarer,

som med tusind Øjne klart,

som med alle Stjerner's Fakler,
det Mirakel af Mirakler,
som er bleven aabenbart!

Ve det Vanvid, ve mig Stakkel,
ve mig meer end Øjebline,
tvivlte jeg om Guds Mirakel!
Slaaer vel Solen i sin Glands,
højest paa sin Middagstinde,
klart som *Dette* Syn og Sands?
Maa mod Klippen knuste Pande
saa dens haarde Tilvær sande?
Føler Moderen saa sandt
af sin vellystfulde Smerte
Livet af sit Elskovspant?
Elskeren, at det er Hende,
Hende kun, den Sukbegjerte,
paa hvis Mund hans Læber brænde?

Naaden, dette milde Hjerte
i trefoldig Guddoms Aand,
større Under gjør paa Under
med hans Almagts venstre Haand,
end i Drøm selv Englen blunder,
mens hans Viisdom, forat maale
Dybets Dyb og Fjernets Fjerne,
forat styre vilden Stjerne
strengt og stramt med Solens Straale,
for Kometerne at tøjre,
lede Alt saa regelret,
at selv Ormen fatter det,
kun har Brugen af den Højre.

O hvo prøvte Almagts Styrke?
Og hvo saae til Viisdoms Tinde,
til det Lys, af Soles Mørke
og af Stjerners Mulm ernært,
hvori Englene er' blinde,
hvori Tanken blier fortært?

Mennesket i Brystets Hule
kan sit eget Hjerte skjule, –
Hvo har i Algodheds seet?
Hvo Barmhjertighedens Skjød,
hvor Undfangelsen er skeet
til det Under, som er fød?

Fødes ei i helligt Løn
Støvets Barn og Syndens Søn?
O hvo turde da vel see
Naaden i dens Fødselsvee,
i den Stund, af Almagt svanger,
da Guds Kjærlighed undfanger
Underet, den lader skee?

Jeg har seet det! O Margrethe,
hvilke Undre ere skete!
Gud ske Lov for Sands og Sind!
Gud ske Lov jeg er ei blind,
som min gudsforgangne Klage,
der var blindere end Steen,
djærvere end Hjobs i Støvet.
Alt er kommet jo tilbage,
Alting som i gamle Dage,
Alt igjen som Foraarsløvet;

Ingen fattes; ikke Een.
Gud i disse Blomstre givet
atter har jer Alle Livet.
Gud har eders Sjeles Blod
gydt i disse Planters Rod,
saa jeg hvert Lineament
seer i Blomsten velbekjendt,
hører elskte Hjerters Banken,
føler Pulsen, læser Tanken,
seer bekjendte Øjnes Straaler
i de fine Blomsterskaaler
klart som nogensinde før.
Ja, hvad Under Gud dog gjør!
Tidens sønderbrudte Krands
har han atter sammenbunden:
smigrende som Ammemunden
hvisker til min vakte Sands
gamle Dage ved mit Øre.
O hvad Toner faaer jeg høre!
Margarethas Stemme leer
blidt som forhen under Grenen,
den som rasler paa Syrenen;
Blomstens fine Violet,
Blaat og Rødt i Hvidhed badet,
endnu dæmpet meer bag Bladet,
er – o tør jeg løfte det?
tør et Underværk jeg granske? –
jo grangiveligt og ganske
hendes Sløjfes egen Let,
som hun sad der dagligdags,

med det fromme Hoved bøjet,
over Søm og Strikketøjet,
syslende med Alleslags.

Jeg var meer end blind, om ei
jeg min Annalidens Øje
flux gjenkjendte grant og nøje
her i denne Glemmigej.

Ak, jo meer jeg seer paa den,
kjender jeg mit Barn igjen,
skilner jeg grangivelig
min fra andre Glemmigejer.
Gud, mit Barn, velsigne dig,
Du har slynget, som du plejer,
Armen om din Tvillingbroer:
Rosenknoppen der, som groer
Glemmigejen min ved Siden:
Benjamin og Annaliden ...

Over Begge med den rene,
fulde, sølvertunge Draabe,
har et Fløjelsblad sig lagt.
Det er gamle Magdalene
med sin Graad og med sin Kaabe,
paa sin ømme Ammevagt.

Og mit Syn er ej saa blindt,
at det kjender ej min egen
Elsklingsdreng, min Hyacinth,
frem i Hyacinthen stegen.

Hvor var slig en Dreng blandt Dreng,
slank og sværmerisk og from?

Hvor er slig Vidunderblom
i alt Hollands Blomstersenge?
O jeg seer i denne fine
amethystne Kalk den ømme
sværmeriske Josefsmine,
hvormed han fortalte Drømme.
Og naar Drømmen saa var ude,
Hovedet Fantasten bøjed,
blegnede og nedslog Øjet,
som de fuldtudsprungne af
Hyacinthens Blomstre lude,
naar de første Duft udgav.

Favreste Konvolvel, fiin
som en Serafs Aandedræt,
fanget af en Cherubin
i et Blomsters Maskenet,
i en død Blaaklokkes Liin,
du er min Elisabeth,
Hyacinths Tilhørerinde,
som ham kunde bedst forstaae,
med de store Øjne blaae
af sin Tro aldeles blinde.

Kjendte jeg mit Barn, mit bedste,
havde jeg en Faders Hjerte,
om jeg ej Narcissas Smerte
her i Pintseliljen læste?
om jeg ikke meer forstod
hvorfor hun er uden Blod,
paa hiint skarpe Purpurskjær,
paa hiint sikkre Flammebilled,

af den Fæstensring, som brødes
kun af Døden, som den Dødes,
som paa hendes Kinder spilled,
paa den hede Draabe nær,
som jeg angst saae paa Kinden
i Fremtindren og Forsvinden?
Ve, sin Stribe af Karmin,
Arret efter Smertens Bid,
Dødens Judaskys indsvi'd,
bærer endnu hendes Kind!
Stjernen er ej hvid som denne,
syge Perle ei saa bleg
(Liljen, som af Mulden steg,
er jo vistnok ogsaa Hende),
Dybets Glød, Korallens Brand,
solskinmættede Rubin
tindrer ej saa hedt som hiin.

Ve, om efter disse Mærker,
som hvert Øjekast forstærker,
om jeg da med grum Forstand,
med en Ravnefaders Vilje,
med et indbildt Blik, som al
Glæde fra sig selv bestjal,
kunde skilne mellem disse,
mellem denne Pintselijje
og min døende Narcisse!

O hvad Jubelfryd opdager
jeg til denne Time spart!
Søde Øjeblik, der bruge

Tiden kun af Pilens Fart,
af et Glimt fra Solens Øje,
for den hele Gift at suge,
for det Bittre at fordøje
af saamange Dages Klager,
af saamange smertebulne,
jammerfulde, taaresvullne
Nattetimers vaagne Vee!
Lever jeg? Er bristefærdigt
Oldingøje bleven værdigt,
til sin Salighed at see
saa fuldstændigt aabenbaret,
før velsignet Død har klaret
med sit Pust hans Øjesteen?
Se der mangler ikke Een!
Der i Rosen ved sin Rose,
se, der er jo Brudeparret
Katharina og Johan!
Kjærligheds Apotheose,
Katharina og Johan!
Begge i hinanden tabte,
i hinandens Billed skabte,
vexle deres Hjerter Slag
under Taarers Sammenblanden,
i et evigt Favnetag,
vexle deres Øjne Lys,
tænde Straaler i hinanden,
vexler Læben Saligheder,
høje, endskjøndt tause, Eeder
i de endeløse Kys.

Salig er jo Bryllupsstunden,
slugt af Flammen, gjenoprunden?
Himmelnaadens milde Graad
gjorde Asken frugtbarvaad,
mine egne Taarers Kræfter
dugged tæt og lunkent efter,
hede Stønnen af min Vaande,
mine Bønners varme Aande
lokked da fra Buskens Skud
begge mine Roser ud:
Katharina og Johan,
begge disse sammenbøjde,
i hinanden saa fornøjde,
morgenrøde, morgenfriske
Roser, som isammen hviske –
Katharina og Johan.

Mig imøde, som fra Bunden
af to gyldne Trylleskaaler,
fra de dybe Roser straaler
deres fagre ungdomshulde
Aasyns Træk saa frydefulde.
Thi for dem er Bryllupsstunden,
den som Flammerne fortærte,
atter salig gjenoprunden,
Hjerte knyttende til Hjerte,
Katharina til Johan.

Thi ved Himlens Under kan
nu i Fred jeg gamle Hyrde
deres Vielse fuldbyrde,
afbrudt paa hiin Rædselsdag,

ende saa i Ro og Mag
Brudetalen, som de vilde
rædsomme Walloners Magt
havde Hjerte til at spilde
før Velsignelsen blev sagt.

Nu jeg frit, med Haand paalagt,
Guds Velsignelse nedbeder,
Himlens Væld af Saligheder,
Brud og Brudgom, over Eder:
Herre, sign du og bevar
dette Rosenbrudepar!
Herre, lys dit Aasyn over
Yndighed, som sig trolover!
Herre, løft dit Aasyns Glands
over Fromheds Brudekrands!
Herren give dig sin Fred,
elskende Uskyldighed!

O Henrykkelses Sekund,
Saligheders Fødselsstund!
du er altfor tung af Glæde
til at flye saa flygtig hen,
som de andre duungraae, lette,
farveløse Solgransstunder,
Skjebnens Pust mod Døden hvifter
henad Livets Ørkenslette; –
du demantne af Sekunder,
som er engang allerede
kommen himmelsendt igjen,
ej saa troløst og saa let,

som de andre dig omskifter;
du maa frydbelæstet dvæle
til mit Hjerte vinder Mæle,
til det mestre kan sin Tanke,
til det engang bliver træt
af saa maalløst, stærkt at banke,
til det engang bliver mæt
af den søde Fryd at græde,
medens mine Læber juble,
medens Øjet straalere, medens
brudte, vilde Ord (og dog
skjønne som af Salighedens
ubekjendte Himmelsprog)
stødende paa Tungen snuble,
sommom ikke jeg var klog.

O det er sommom en stille
lummer Regn faldt i mit Hjerte,
sommom Knuden af min Smerte,
Dryppestenen af min Vee,
Sorgkrystallen i mit Sind,
opløst i Velsignelse,
ud i denne Graad maa trille
over hele vide Jorden,
hyllende dens Bjerge ind
i en skabningssvanger Sky,
i sit lunkne Mulms Neddignen
svangrende den med Velsignen,
til en frydfuld, skyldløs Vorden
svangrende dens Dyb paany.

O hvor har jeg nok af Mæle,

for at tale ud min Lyst?
nok af Hvælving i mit Bryst,
nok af Luft, af Rum, af Lyd,
ømme, zittrende og høje,
for i Toner at besjele
denne Overlast af Fryd?
nok af Spejle i mit Øje
forat fange op det Hele?
nok af Sandser for at nemme?
nok Erindring for at gjemme?
nok af Tanker for at fatte?
nok af stærke Nervestreng
for at bære Glæden længe?
nok af Hjerte for at dele
Ømhed nok til mine Skatte:
til Margretha, til de tvende
Smaa, som smile næst ved hende,
til Narcissa min, som skranter,
Hyacinth med Drømmermine,
troende Elisabeth,
aldrig af hans Undre mæt,
til min Stolthed, Katharine,
til de dyrebare Panter,
Himlen atter mig betro'ede
frem i disse Blomster groede,
disse der, min egen Æt?

Ve mit Ravnefaderhjertes
sløve mosbegroede Steen!
Jeg har kunnet glemme Een
af mit eget Kjød og Been:

stakkels Klaras Dødningsmertes
blege Billede i denne
hvide Rose, som er Hende,
hende Selv. Se Blusel kjæmper
end paa Kinden jo som før
i det Rødmende, som dør,
som med Bleghed Smerten dæmper,
med de dunkelhvide Emmer
af en nedbrændt Lidenskab,
Kalkestøvet af Ruinen,
som hun under Blidhedsminen
sønderknust i Hjertet gemmer
af sin Freds og Uskylds Tab!

O mit Barn, se til din Fa'r!
Rose hvid, som Klara var!
Han er ikke længer vred
paa din syge Kjærlighed,
Han har intet Blik, som rammer
knusende din knuste Jammer;
Han har intet Øjekast
for at skjære hvad der brast;
Han har kun en Faders Hjerte
og Velsignelser i Munden
og en Smerte for din Smerte,
og et Taaredryp for Vunden,
Taarer af balsamisk Glæde;
thi jeg ogsaa dig har funden:
Ingen mangler i min Kjæde.
Alle ere jo tilstede

saa lyslevende og sande,
at jeg ikke kan forblende
Sandheds Syn med Sandheds Skin.

Thi det sværges i min Sjel,
derpaa mine Øjne bande,
kjendende jer altfor vel:
Blomsterne ej skulle være
eder blot i Fantasi'n,
eder, mine Børn og Viv,
men forvist de Eder ere,
Eder ja til Sjel og Liv,
Eder ja i Ansigtstræk,
Ejendommelighedssind,
Karakterens fødte Mine,
Smilene, som præge ind
sine sommerfuglefine
Spor, idet de flygte væk.

Og jeg hørte eder tale,
hvis min Sands ei laae i Dvale,
hvis ej Dødens Gravmos alt
spirede i Ørets Spalt.
Men hvad mere Sands behøves?
Øjet seer, om Øret døves,
Alt er blomstret frem igjen,
Alting som i gamle Dage: –
dugget til af Himmelen,
giver Jorden det tilbage,
Alting som i Bryllupsstunden,
da min Lykke folded ud
alle sine Hjerteblade,

spredende sin Krones Straaler
mere ud end Himlen taaler,
da dens modne Blomsterskud
højere mod Sky var runden
end de Himmelske tillade,
just i det Moment den brast
paa den vrede Almagts Bud
ned med Flammerne i Grunden,
og foer hen med Gnistens Hast.

Derfor – o er det Sekunden,
atter nu med Liv begavet,
frem af Tidens Bæger runden,
da min frydberuste Lykke
blev i Rædslerne begravet,
som i denne sig fornyer?
Derfor mangle heller ikke
Flammerne, de røde Skyer
fulde af Dæmoners Blikke,
bragende af Helveds Latter.
...O der gløde frem de atter.

Ve mig! frels!... O frelst er Alt,
siden over er Sekunden,
da, sig borende i Grunden,
Taarnet brændende nedfaldt.

Derfor denne Tulipan,
(ægte «Admiral Enkhuisen»)
som sit Flammedyb bedækker
fuldt med hvide Emmers Flekker,
ikke er, men kun betyder,
Huset, da det stod i Brand,

og den Valmu' der, som skyder,
pralende med Flammer ziret,
over Bedet, den er Spiret,
da det svimlede og faldt.

Denne Zwiebel dunkelrød,
(«Admiral van Liefkenshoek»)

liig en Nat i Luer sat,
liig et Baal med Nat bemalt,
Døden livlig, Livet død,
fyrig-kold og kraftig-mat,
liig en netslørt Kjæmpestyrke,
tryllebundne Dæmonshu,
den betyde skal hin mørke,
gaadefulde, fromme, vilde,
barske, milde Spaniol,
som i Rædselsstundens Nu
turde sig mod Skaren stille,
somon Helved han befo'l:

Han med Dommen paa sin Pande
halvtens ud af Naadens Skrivt
i et herligt Træk udslettet,
Han med Lidenskabens Brande
sydende i Smertens Vande,
med sit Smil af Kummer mættet,
fuldt af Honning og af Gift.

Og ved Siden se Uhyret,
se hans vilde Kammerat,
se den rasende Soldat
i en dobbelt, guldbaldyret,

tigerøjet Fløjelsblomst –
Han, hvis Rædselsid blev styret
kun ved Dødens Mellekomst!

Disse fareløse Luer,
denne Flamme, som ei hviner,
disse Rædsler uden Skræk,
denne Blomsterdæmons Træk
jeg med uforsteente Miner,
uden Øjeblinken skuer.
Ned i Tulipanens Grube,
ind i denne Kobberkube,
fuld af vildtforfløjne Gnister,
tør jeg stirre uden Svimlen;
uden Sortnen for mit Øje
Flammekjedlens Dyb jeg maaler;
Lueblomsterspirets høje
Flugt jeg følge tør mod Himlen,
vexle Mine kjæk og bister,
Øjekast af Ørnemod
med den fromme Morderengel,
Spaniolens Sjel, som gløder
(dertil Gud ham altfor ømt
har evindelig fordømt),
ud fra denne Zwiebels Stengel
i den dybe Kalk, der bløder
af en Sygdoms sorte Blod.

Ja, jeg elsker dette Syn,
hvis Betydning let er gjettet
uden megen uvis Ahnen:
Husets Brand i Tulipanen;

Taarnets (som et sammenflettet
ifra Dybet opskudt Lyn)
i Papav'rens Knops Skarlag;
Kirkens eget brede Tag
i dens Blomsts udslagne Flammer;
Spaniolens vilde Jammer
(som han viste sig i Døren
blodig, rædsom, dog kanskee
forat redde Alle førend
enten Flammens Rædselsdød
eller ind hans Landsmænd brød)
i den mystiske, tilflorte,
krigerrøde, munkesorte
Pragttulipes aabne Bæger,
hvori Nat og Flamme leger.

O jeg elsker disse Syner!
O jeg seer med Kjærlighed
Blomsten, som saa skummelt lyner,
Farven, som er bleven heed.
Disse Blomsters skønne, tyste
Rædsler kun mit Minde skrække;
mine Øjne de forlyste,
Læbens døde Smil de vække.
Thi de høre ogsaa med
til den samme Time jo,
da hengivnest var min Tro,
til den samme Time, da
højest var min Salighed,
da min Sjel var Himlen næst,
Støvets Tanker længst ifra,

lettest under Rædslers Tyngde.
Thi det var jo just Sekunden,
da jeg elsked Mine mest,
da os Døden Alle fandt
som os Rædslen sammenbandt,
i hverandre sammenslyng'de
og med Herrens Lov paa Munden,
uden Knurren deriblandt.

O hvormed har jeg fortjent
dit Mirakel, store Gud?
Skulde – o det var ej meent!
Ormen tør ej tale ud! –
Skulde, ja, om ej du Selv,
Du, den Helligste og Største,
fjernere fra Engles Første,
end fra højest Himmels Hvælv
dybeste af Havets Kilder...
skulde ikke Du, du Selv,
Du, hvem intet Navn afbilder,
Du, hvem Verdner Blomster ere,
Græs, som Dybderne maae bære,
men kun En af Engles Orden,
en blandt Aanderne Ophøjet,
som har Vælde over Jorden,
have, i din Naade stærk,
gjort det store Underværk,
for at see en Orm fornøjet,
for sin Herre Gud at ligne,
naar han, efter Seklers Rækker,

slukte Stjerner gjenopvækker
i de Rum, der døde ud,
– o! da beder jeg, o Gud,
at Du Englen vil velsigne,
der har været god som Du,
mægtig med barmhjertig Hu,
mægtig i hvad der er herligst,
mægtig til sin Gud at ligne,
kjærlig – o som du er kjærligst!
Da jeg beder – Tys!...

En høj, statelig Mand, med en Guldkjæde med Oraniens Portræt paa den prægtige sorte Fløjelsvams, med en Diamantagraffe paa Baretten, en Børs hvorigjennem Guldet blinkede og Daggert ved Siden, fulgt af en Dreng med en Vase fuld af Blomster, triner over Gruushobene igjennem Hyldebuskene, der omgav gamle Adrians Plet. Han slaaer dem tilside. – –

IV. JAN VAN HUYSUM, BLOMSTERMALEREN

«Vær forsigtig, *Navnløs*,» siger den Fremmede, «disse Ruinernes Blomster ere prægtigere end Haugernes. De have suget sine Farver af Blod og kalkede Been, og Luerne have tilberedet Jorden.»

Den Gamle forskrækkes. Dog rejser han sig ikke fra Margarethas Græsbænk. Ellers plejede kun Storkene, der vare vendte tilbage, fra en af de igjenstaaende Muurtinder, eller Hovedet af en nysgjerrig uskyldig Øgle imellem Stenene, Hyrdedrengen fra den nærmeste Landsby, en Zigeuner eller en ligesaa ilsom Vandringsmand at see ind til ham.

«Ha!» raaber den Fremmede. «Hellige Himmel! Naar saae mit Øje saadanne Blomster? Disse har du ladet spire for mig, for mig alene. Bort med disse elendige Vandskud, Dreng, som du gemmer paa! Disse skulle blive mit Underværk, som de ved Himlens Velsignelse ere blevne Jordens.»

Adrian: «Du har Ret, Fremmede. De ere det ved Himlens Velsignelse.» Og han mumlede atter:

«Ve det Vanvid, ve mig Stakkelt,
ve mig meer end Øjeblinde,
tvivlte jeg om Guds Mirakel!»

Den Fremmede: «Du maa overlade mig dem, Gamle.»

«Nej, nej, nej!»

«Du maa. Jeg vil betale dem.»

«Du kan ikke. Tro mig, du kan ikke.»

«Troer du?» Og han kaster sin Guldbørs til Adrian.

«Ikke med dine Øjne, ikke med dit Hjerteblood.»

Den Fremmedes Ansigt blev skarlagensrødt. Hans Øjne funkede. «Jeg har sagt dig, Gamle, at jeg maa. Der er Prindsen af Oranien og hans Gave!» Og han kaster sin Guldkjæde og Diamantagraffen for Adrians Fødder. «Er du fornøjet?»

«Dine Diamanter opveje ingen af disse Dugdraaber paa mine Blomster. Men forfærd mig ikke! Dit Øje er skrækkeligere end din Tale. For Guds Barmhjertigheds Skyld, hvad vil du?»

Den Fremmede har trukket sin Daggert. «Ikke dit Liv, men Blomsterne.»

«Ja de ere Liv! Afsindige rør dem ikke! Ved din og min Salighed, de ere Liv, de ere Liv!»

«Just derfor. I denne Sekund maa jeg have dem; i næste ere de ikke som i denne.»

Han knæler alt ved Blomsterne. Den Gamle springer op med Forstenelse i sine Miner. Den Fremmede har alt Staalet paa Rosenknoppens Qvist. Han skjærer. I samme Øjeblik udstøder Drengen et Skrig, og styrter om med Haanden paa Hjertet.

«Benjamin, Benjamin, mit Barn!» hviner Oldingen, og synker tilbage med Døden i sit Aasyn.

Den Fremmede vrister Vasen af Drengens Haand.

«Hvad gaaer af dig, Dreng? Navnløs, Navnløs, min Dreng, fik du ondt af denne stærke Blomsterduft? eller har en Slange stukket dig?»

Qvisten med Rosenknoppen er af, og Drengen er død.

«Hvad er dette? Ha, der var

Blod paa Qvisten, som jeg skar,
Blod som i en Vunde aaben,
og en Draabe paa mit Vaaben.
Men nu er jo alt forsvundet;
Smerten vel, men ej min Angst
midti Glæden for min Fangst,
er jo lykkelig forvundet.
Rædsel! var da min afsjelte
Yndlings Livsenssnor forbundet
her med denne Knop? og dvælte
da hans Genius i den?
Mon sit Liv med den han delte?
Dobbelt, med fornyet Kraft
synes det indblæst igjen
i dens friske Purpursaft.
Knoppen synes vakt af Dvale,
vaagen Gejst i sig at hilde,
og dens Læbe, blot den vilde,
digtende at kunne tale.
Jeg maa derfor raskt mig skynde,
ende, som begyndt at synde;
jeg maa skynde mig før du,
Rosengeist, forandrer Hu,
før du lyster at forlade
dine saa forvandede Blade.»

Den Fremmede omfatter Blomsterne med skjælvende Hænder. «Der er Rædsel heri, men jeg maa fortsætte, medens denne Gartner, som er vanvittig i sin Gjerrighed, og skjuler sine Mysterier i denne Afkrog, ikke kan forstyrre mig.»

Han seer paa den besvimed Olding, og dvæler endnu.

«Ha, hvo har negtet Jan van Huysum, Blomstermaleren, en Buket?»

Inden tre Sekunder prange Adrians Blomster i Malerens Vase. Der er ingen voldsommere hensynsløse, selvkjærligere Lidenskab end Kunstnerens. Den kjender ikke Grændser, Ret eller Synd. Den griber efter sin Lysts Maal med Gigantarme, fordi den troer den har et Gudehjerte.

Da han med et begeistret Blik løftede den fulde prangende Vase op, vaagnede den Gamle.

«O min Gud! min Gud! de ere dræbte,» jamrer han med Hænderne for Øjnene.

«Forat leve evigt,» siger den stolte Maler, svingende Vasen højt.

«Sørg for Drengen. Han var min Plejesøn og kanske dit Barn.»

«Ja, ja, han var det ... min Benjamin; og du har myrdet ham, myrdet dem Alle, hans Sødskende, hans Moder og hans Fader, som forbander dig med den rædsomste af Forbandelser, med Forbandelse af dit eget Barn indtil Vanvid af Sorg over dit eget Barn. Ja, hvis Gud gjør en Tusindeel Lige for Lige – du skal forgjæves trygle om Guds og dit eget Barns Barmhjertighed og om at dit Staalhjerte skal kunne bryde, om at kunne døe som jeg.»

Og den Gamle havde slæbt sig hen til Drengens Liig. «Djævel!» stønnede han endnu, «du veed ikke hvad du har gjort.» Han sukkede endnu engang og saa ikke mere.

«Men jeg veed hvad jeg vil gjøre, og hvad jeg kan gjøre,» raabte Maleren, fordybende sine Blik i den herlige Buket. Men da han saae Oldingens Øjne brustne og hans ærværdige Haar udslaaet over Drengens blege Dødstræk, da zittrede det igjennem hans store nervøse Skikkelse; men han mumlede dog endnu, idet han bortfjernede sig med et sky Blik, «ja jeg veed hvad jeg vil gjøre. Hvo har nægtet Jan van Huysum en Buket?»

Jan van Huysum malte Adrians Blomster. Der flød aldrig et herligere Mesterstykke fra hans Pensel. Samvittighedsnag, eller maaskee heller en angst- og ahnelsesfuld Overspændthed, drev hans Geni til det højeste. Han arbejdede med den unge medicinske Novizes bankende Hjerte og ilsomme Haand, som ved Midnatstide anatomerer et stjaalet Liig. Han syntes stundom at see Aanders Aasyn i Blomsterne, og da var det ikke langt fra at Adrians Forbandelse gik i Opfyldelse. Fra dette Øjeblik, da han stillede Vasen foran sig og udspændte sin Ramme, begyndte han at indestænge sig, naar han arbejdede; han blev

menneskesky og melankolsk, men herligere i sine Arbejder end nogensinde.

Man holdt disse Egenheder for Træk af en Originalitet, der tilhørte hans Geni, og Flere, end man skulde troe, vare fornuftige nok til at tænke, at dersom Jan van Huysum ikke var saa bizar, vilde han heller ikke male saa herlige Blomsterstykker eller være den han var.

Men man rystede paa Hovederne og trak paa Skuldrene og gjorde Miner til hverandre, da den store Mester begravede Blomsterne paa det omhyggeligste i viet Jord, da de vare visnede, og bad over dem.

Hans ugudelige Søn stod hos og spottede og loe ad sin Fader. Det var et af de Træk af hans Slethed, som lod Adrians Forbandelse gaae i Opfyldelse. Thi Gud hører den Døende; og Følelsen af at have begaaet en Forbrydelse og Ahnelsen om at have overskaaret nogle af Naturens hemmelige Streng, som bandt hiin Gamles Hjerter til Tilværelsen, forberedede hans mørke, imodtagelige Gemyt for den Skjebne, der virkelig rammede Mesteren: Vanvid – som det hedte, over sit Barns Slethed.

Der var ogsaa andre Aarsager. To Smerter greb hans Hjerter paa engang, naar han mumlede stille hen for sig: «Benjamin! Benjamin!» Det var i de tungeste Timer. Da lettede han sig ved at pensle paa Rosenknoppen.

Han arbejdede stedse paa sit Blomsterstykke. Det blev aldrig fuldkomment nok. Han syntes at erindre en ny Skjønhed hvergang han lod Haanden synke og strøg sig over Panden, som vilde han stryge alt bort indtil Benet. Han nænnede aldrig at give Maleriet sit Udødelighedsmærke – visselig ikke nødvendigt uden for sløvere Øjne for de Heems, Blomsterdigterens, Skyld, «Blomsteraltarets» genifulde Skaber, han, som forholder sig til van Huysum som Pereira til Velasquez og Alonzo de Tobar til Murillos. For hver Gang han greb Penselen til sit Navnetræk kom der nogle Uefterligneligheder af Fluer, Snegler og et Fuglerede og ogsaa et Par Blomster uden hiin hemmelige Betydning til, som Ting, hvorved han søgte at tilsløre for sig selv Hovedgruppens Betydning og at skuffe sig selv med at det var den blotte Natur han havde malt.

Endelig engang i et lyst Øjeblik – Blomsterne syntes at bøje sig imod ham, Rosenknoppen at aabne sin Læbe og at bede – sætter han Penselspidsen atter til forat gjøre Trækket: «Jan van Huysum fecit.»

Det er paa den Plads, hvor Blomsterne ere jordede, han opløfter Maleriet i

dets Belysning. Han smiler. Jan van Huysums Sjel tilstaaer for sig selv i dette Øjeblik, at det er fuldendt.

Da falder en Draabe fra den klare Luft derpaa. Den udsprænges over Blomsterne. Under! Smaadraaberne blive siddende, evigt siddende, fastere end Diamanten i sin Klippe, paa Katharinas Rose og paa de andre Blomster, hvor de falde.

«Gamle! du er forsonet,» jubler Mesteren. «Det var din Taare.» Og han fuldender Navnetrækket, og Rolighed vendte fra den Stund tilbage i hans Hjerte.

Ingen veed hvilke Aander der ere ovenfor ham. Men undertiden mærkes dog deres Nærværelse af følsommere Sjele, og det er somom Taarer faldt i vore Hjerter.

Ja visselig det var gamle Adrians Taare, som faldt fra den klare Luft. Det er Adrians Forsonings- og Beundringstaarer, som sidde de endnu i de mirakelherlige Draaber paa Jan van Huysums Blomsterstykke.

Aar runde. Havet omtumler ikke sit Bytte forunderligere end Tiden gamle Mesteres Malerier, fordi Menneskene ere begjærlige efter det Guddommelige i samme Forhold, som dette er sandseligt. Derfor ile Malerierne, hvori dette er Tilfælde, fra Haand til Haand igjennem Aarhundrederne, medens et Digt vilde døe af Boghyldestøv eller endnu forsmædeligere, om ikke Pressen reddede det ved at gjøre det almindeligt som Brostenene.

Ogsaa dette Digt vil desuagtet døe før Jan van Huysums Blomsterstykke gennemlever et Aar til af sin Udødelighed.

Aar runde. Der var Udstilling i Louvre af Napoleons Kunsttrofæer. Spaniens, Italiens, Nederlandenes Mesterværker havde den store Ørn bragt hjem til sit Rede under den høje Kolonnade. Der var ogsaa «Santa Katharinas Trolovelse» af Alonzo de Tobar, Velasquez's «Familie,» en «Familie» af Alonzo de Tobar, og den store Jan van Huysums Blomsterstykke. Galleriet var fuldt af Beskuere.

Men Publikum havde mindre at bestille med at beundre Mesterværkerne, end med at spotte ad en ung Mand, som paastod, at der var en Liighed, han følte meer end han saae og kunde forklare sig, imellem en af Roserne paa Jan van Huysums Blomsterstykke og Alonzo de Tobars Katharina, ja imellem enhver af Blomsterne og Individerne i hans «Familie» efter Velasquez. Det loe ad ham som de Forbigaaende ad gamle Adrian.

En høj, alvorlig, sortklædt Mand nærmer sig Fantasten. Publikum viger ærbødig tilside. «Følg mig!» siger han venligen, «Du er Maler.»

Det var Mesteren David, som førte Gros, «Amor og Psyches» Maler, som sin Discipel til sit Atelier.

Siden David ikke var haardere, tør jeg ogsaa, uden Frygt for et Publikums Latter, som neppe veed, at det, ifølge hiin Regelløshed for Malerværkers Omtumling, besidder i sin Midte Jan van Huysums Blomsterstykke, aabenlydt sige, at det forekommer mig som om der ogsaa finder en mystisk Liighed Sted imellem hiin Amor og Psyche og de to Roser paa *Jan van Huysums Blomsterstykke*.

– – Ak, søde Rosenknop, hvad er det for et Eventyr du har fortalt mig om Jan van Huysums Blomsterstykke, mens jeg hensank i Beskuelsen deraf?

«Men nu veed jeg dog hvorledes
slige Blomster bleve til.»

Henrik Wergelands *Jan van Huysums Blomsterstykke* er lastet ned gratis fra bokselskap.no